

12 Et, qui ferratas acies atque agmina vin-

[cunt,

Imbelles feriunt per sua tela feras.

13 Ergo gradum retinens, et prisca volumina

[linquens,

Cede dies operi, quod pia causa juvet.

NOTÆ.

qui ascribantur poetæ elegantissimi, Sidronii Hoeschii, versus lib. vi, eleg. 7 :

Ipse tuus miles non semper degit in armis.
Sæpe caput galea nudat et ense manus.
Tu quoque sollicito clypeum de pec ore solve,
Et galeæ vertex et vacet ense manus.
Casside deposita, citharam tractabat Achilles,
Molle movens plectrum qua prius arma manu.

21. Et ꝓmi.] Cod. Moreti, At qui. Vulgatum sententiæ jungendæ aptius. Non repeto quæ ad huac locum contuli in Miscell., c. 4, p. 44.

23. Ergo.] Ultimam corripit contra morem optimorum poetarum, quibus longa est, cum sit ab ἔργω. Ita sane poetæ qui Augusti ætate scripserunt; posteriores egerunt ex arbitrio. Vid. Burmannus ad Lottichium lib. 1, eleg. 2, 32; lib. 11, eleg. 4, 76; in Antiklotz. p. 97, ad Antholog. p. 357. Grammaticos secutus ita distinguit Isidorus, Origin. 1, 17: *Vel discernendæ ambiguitatis causa, ut ergo. Nam cum producitur go [cod. Groning., ergo], causam significat; cum corripitur, conjunctionem.*

24. Cede dies.] Concede tempus, ut, deposita priorum voluminum cura, huic operi legendo breve quoque tempus tribuas. *Cedere pro concedere in l. 20, § 1, ff. de S. P. V. aliisque, ut expo. uit Schröder.,*

Observ. juris III, 4, p. 215. Ambrosius Offic. 1, 24: *Cum cibum suum fratri cedendū m putasset.* Apud Sallustium Jugurth. 47, 3, in cod. quem a d'Orville accepit Wopkensis, inveni, *omnia Metello cedere*: vulgo editur, *dedere*. Hegesippus, III, 22, *delicti gratiam volens cessit*. Neque audiendus Wasseus ad Sallust. Catil. 53, qui *fecit emendabat*. Sic infra, lib. 1, vs. 301, *cedit male mutatum in fecit, et cessa legendum lib. 1, vs. 490. Isidorus Origin. v. 25: Cessio est proprie rei concessio, sicut est illud, Cedo jure propinquitatis. Cedere enim dicimus, quasi concedere.* — *Cedere proprie dicitur, qui contra veritatem alteri consentit.* Posteriora expressi ex cod. Groning. et edit. veteri; veram esse scripturam firmiter Servius ad Virgilium Æneid. 11, 704.

24. Juvet.] Ita reposui ex Cantabr. Edebatur olim, *juvat*; sed alterum elegantius. Præsens subjunctivi passim pro futuro indicativi. Disputavit hac de re Perizonius ad Sanctium 1, 13. E Græcis exempla dedit Bosius 14 ad Evang. Matthæi, c. xi, § 3, ubi in interrogandi formis id frequentissimum ostendit. Recte hinc apud Sedulium hymn. 1, 86, emendatum est, *Quid faciant?* atque in ipsius epistola ad Macedon. p. 2, *expurgem* prævalet, neque opus est ut per *age expurgem* cum quibusdam exponamus, aut *expromam*, vel *expromam* cum aliis ememus.

ARATORIS

EPISTOLA AD VIGILIUM.

15 Domino sancto ac beatissimo **16** atque apostolico et in **17** toto orbe primo omnium sacerdotum, papæ Vigilio, Arator subdiaconus S.

NOTÆ.

Apostolico.] Titulus in membranis pluribus hic est: *Apostolico domino, beatissimoque papæ Vigilio suo, Arator miser subdiaconus S.* Eum, ut ego verum putem, temporum ratio jubet, quæ sene parum exteræ potentiæ, divinæ rationis auctoritatisque plurimum sanctis episcopis dabat; quos *apostolicos viros* vocat Hilarius præfat. libri Historici: *Apostolicam dignitatem episcopatum* Gildas inveciva luculenta in clerum Britannicæ: *apostol cos viros* futuros episcopos Parisiensis Germanus in Privilegio apud Almoinum, lib. III, cap. 2, edito, quod scriptum anno 569. Sic de pontifice Romano simpliciter Ivo Carnotensis, epist. 134 et 140. Eleganter Claudius Taurinensis: *Quinta sua in me objectio est, quod dominus apostolicus indignatus sit mihi. Hoc dixisti de paschali Ecclesiæ R. episcopo, qui præsentem jam caruit vita. Apostolicus autem dicitur, quasi apostoli custos, aut apostoli fungens officium. Certe non ille dicendus est apostolicus qui in cathedra sedens apostoli, sed qui apostolicum implet officium.* Adelbodus in Vita Henrici I: *Hoc quoque humilitate et devotione apud dominum apostolicum obtinuit, ut Alemanniam intraret.* Eckerhardus in Vita Notkeri, cap. 9: *Vitalianus præsul, cujus adhuc cantum, quando apostolicus celebrat, quidam solent edere.* Episcopus, solemnem more apostolicorum titulo affici solet docet epistola Eufrasii ad Ruricum, Lemovicenium præsullem, sic inscripta: *Domino sancto, meritis beatissimo, papæ, honoris cultu suscipiendo, atque apostolico patri domino Rurico episcopo Eufrasius.* Faustii ad eundem alia sic inscripta est: *Domino beatissimo, debita pietate suspi-*

ciendo, atque apostolica sede dignissimo fratri, Rurico episcopo Faustus. Duæ aliæ Sedati ad eundem apostolicam ei reverentiam palam ascribunt. Ænio, si nomen saluum est, eundem titulum inscribit ipse Ruricius, lib. II, epist. 8: *Domino sancto et apostolico, etc., papæ Ænio Ruricius. Sanctum et apostolicum idem Ænium vocat, eundem certe, lib. II, epist. 15, et Sedatum, epist. 33, ut præcedente Cæsareum; ut et Victorinum, epist. 39, apostolicum patrem Dado-nem appellat Desiderius Cadurcenus præsul, epist. 10; qui idem a Sulpicio, Bituricæ urbis episcopo, apostolica sede colendus dicitur, ut ab Avulfo, apostolicus pater ab Eligio, sine dubio eo ipso cujus non contemnendæ homiliæ ad nos venerunt; apostolicus præsul a Rurico, qui male cum Lemoviceno eo modo nominato confunditur. Neque Sigebertus, rex Francorum vetustissimus, alio honore eundem Desiderium compellavit. Apostolicum papam eundem ipsam appellat Abbo. Apostolicum Patrem Constantius et Gallus, eorumdem temporum non ignobiles antistites. Gregorio papæ paribus verbis nuncupat libros de Vita B. Martini Venantius Fortunatus. Victor III PP. apostolicus simpliciter dicitur a Leone Marsiano, l. III Chronici Cassinensis; ut Bruno, l. IV, cap. 33, ejusdem operis a Petro Diacono. Innumera alia exempla cogi possent, si quis ei rei studere. Hæc ad Aratoris genuinam scripturam tutandam sufficient, si addiderimus etiam principalia urbium templa, non de nomine, sed auctoritate apostolica olim dicta; ut Sophiæ illud magnificentissimum (quod, post tot sæcula, etiam incomparabile suo ævo fuisse*

19 Publica libertas, Vigili, sanctissime papa, A
Advenis incluso solvere vincla gregi.

5 20 De gladiis raniuntur oves, pastore mi-
[nistro,

Inaque humeris ferimur, te rovocante, piis
21 Corporeum satis est sic evasisse periculum,
At mihi plus animæ nascitur inde salus.
22 Ecclesiam subeo dimissa naufragus autæ;

NOTÆ.

3. Libertas] Ita appellat Vigiliam, ob beneficia pã-
trize prestita, motu quo ob Silverium, in exilium
missum, feliciter compositos. Inspice Victorem Tu-
stunensem in Chronico p. 350, ibique Basnage. Ita
Claudianus Stilliconem appellat fiduciam belli et pa-
cis consilium, de Laudib. Sillic. iii, 122: ubi Bar-
tholus videndus. Convenit illud Demeæ ad Timonem,
apud Lucian. Timon., p. 15f. ed Amstel. Χαίρεις ὦ
Τίμων, τὸ μίγα ἔργος τοῦ γένους, τὸ ἔσσημα τῶν Ἀθη-
ναίων, τὸ πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Similiter Antoninum
Oppianus appellat, γαίος ἑπίκοδος ἔρωτα, Cyneget. i,
vs. 4, ubi Rittershusius opportune Luciani locum jam
cõntulit.

3. Vigili] Cod. Moreti, Voss. 2, transponunt, san-
ctissime papa, Vigili. Secuta id Antverp. editio cum
aliis. Sed vix mediæ in Vigili quantitas id pa-
tiatur.

4. Advenis] Persona secunda quartæ, contra nata-
rain, corripitur apud Aratorem:

Nescis amare Deum;

et:

Esuris ad societas;

et:

Quod tu custodis anhelus.

Item apud Sedulium iv:

Pervens ad Christum.

FABRICIUS comment. in poet. Christ., p. 102. — Ita
ad unam omnes membranz priscæ. Et in syllaba
erratum auctoris est, quod minime debebant corri-
gere librarii recentiores ad suam sapientiam. Exem-
pla undique ex variis Christianis se ingerunt. BAR-
THIUS, lib. xii Advers. 20. — Et mei codices et edi-
tiones meliores advenis servant. Ita et citat Waltra-
mus Numburgensis Apologiz contra Hildebrandum
lib. ii, cap. 22, ut testatur Barthius ad Claudianum
Laud. Stillicon. iii, 122. Ex antiquis et recentibus
libris idem probavit Cellarius ad Sedulium v, 280,
ubi tamen monet in ms. Lipsiensi transponi, incluso
adveniens. Plurimæ editiones mutarunt in advenit:
nec tamen id necessè; Ita enim ultimam passim cor-
ripiunt hi poetæ. Voss. Art. gramm. ii, 34; Bur-
man. ad Anthol. Latin. iii, p. 697.

4. Solvere] Græco more, pro ad solvendum, quod
Aratori familiare, ut veris sumere, infra i, 679; ve-
niens avertere, ibid. vs. 189. Similia sunt ὄσα κίνης.
Videamur Vechuer. Hellen. i, 38; Drakenb. ad Si-
lium iv, 795; Eumeness. ad Virgil. Æn. i, 527;
Burman. ad Valer. Flac. vi, 647; et in Observ. Mis-
cell. vol. VIII, p. 370. Emenda hinc Senecam Hec-
cul. Fur., 1137.

Itæ, iratos
Visite reges.

Duo codices Trajectini, visere, quod præfero.

6. Inaque] Moreti codex, Lingue. Sed in humeris
ferre summum amorem designat. Locationem hanc
reddendam arbitror incerto auctori Panog. Constanti-
ni., c. 19, § 5, quacunque progressus es, et humeris
et oculis ferre gestivi. Ita excerpta Vossii; pejus et
humeris in editis omittitur. Justa tum est oppositio,
inter Ciceronem, quem memorat, humeris Italiz in
patriam reportatam, et Constantinum, humeris et
oculis latum. — Persistit Arator in metaphora de
grege et pastoribus oves errantes humeris imponen-
tibus ut ad gregem deducant. Locationem forte de-
sumpsit ex Luca Evangelio, c. xv, § 5. Ex ill. more
hunc locum recte exposuit Cerda ad Virgil. eclog. i,
vs. 15; Tibullus i, 1, 11, notatus jam Præcio ad Lu-
can:

Non æquamque sinu pigeat seltæve capellæ
Desertum, oblitæ matre, reserre domum.

Cumque et iidem pastores voce aberrantes revocant,
hinc recte addit, revocante, infr. i, 1000;

Quas quærat oves, has nempe parabat,
Quas nunc rite vocat....

Lib. ii, 778:

Qui sparsos vocibus agnos
Evocat.

Adde et vs. 259. Convenit etiam Servatoris oratio
Joann. x, vs. 16 et 27, τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς
B μου ἀκούει. Similiter Longus Pastor., p. 8, ἐπὶ τῶν
καταύρασι χρηστῶν, ἐπὶ τῶν μόνῃ φωνῆ. Alium Longi
locum contulit Præcio ad Joan. Evang. x, § 5.

8. At mihi] Moreti codex, Et mihi, frequenti li-
brariorum more. Vid. Cortium ad Sallust. Catil. iii,
2. Posset et ferri ex iis quæ protulit ad epist. ad Flori-
an. vs. 10. — Plus designat magis, potius. Barth.
ad Claudian., p. 823; Gortius ad Ciceron. ad Divers.
xv, 21.

9. Ecclesiam] Pro conventu et agmine populi Chri-
stiani, seu dono sancta, ut Prudentius. Corruptam
habet antepenultimam τῆ στυκολῆ apud Sedulium,
Aratorem, Fortunatum, Drepanium, magis auctori-
tate quam veritate, sed quadam vulgari consuetu-
dine. Corruptam etiam habet primam τῆ παραλλήλῃς,
sed alibi nusquam, quam apud Tertullianum, et
lib. iii:

Esse caput Christam, sunt cæus Ecledia membra;

et ii:

Sæclicet in Christo esse decus tuam Ecledia cernens.

Ita idem pluribus locis. Fabricius, comment. in Poet.
Christ. p. 47. — In Ecclesia voce lapsus ævi Chri-
stiani licentia est. — Modonius ad Theodulfum:

Adde etiam, quod adhuc rudis ecclesiasticus ordo,
Informisque sua lege careret iners.

Arator, libro i:

..... Tenuemque saporem
Legis in Ecclesiæ fecit fervere libris.

Sedulius libro iv:

Ecclesiam pulchro Christus sibi junxit honore.

Venantius libro n.... restituit... Ecclesiam stabilem
pendulus ipse cruce. Drepanius Floras:

Quid loquer insigni tumidum Solomona cothurno,
Qui thalamos Christi psallit et Ecclesiæ?

Barthius, Advers. xxi, 17. — Penultimam etiam
corripit Arator infr. i, 121, aliisque locis. Ita et
anonymus de Gestis Caroli M., lib. v, vs. 518. Et
Ermoldus Nigellus, qui inter Scriptores Gerin. Men-
kenii existat, illis etiam locis, ubi, facta transposi-
tione, id evitare potuisset. Forte tamen nonnulli
poetæ vocem fecerunt trisyllabam. Vide quæ hæc in
rem mox ad vs. 24 sunt monenda. — Prior syllaba
non apud unum Tertullianum, quod videbatur Fa-
bricio, sed et apud Paulinum Petrocor. brevis ex-
stat, de Vita Martin. ii, 326, ubi Ecclesia editur. Ne-
que ultimus Tertulliani apud Fabricium locus satis
sufficere videtur, ut priorem corruptam probemus.
Contr. hæc enim tuum in unam syllabam (id enim hi
poetæ sibi sumpsisse videntur, præcipue Tertullia-
nus. Confer Fabric. in comment., p. 129), et quan-
titas recte se habebit. Similia vide ad Sedulium v, 8
et 451.

9. Naufragus] Vox de illis usitata qui damnum
grave sunt perpassi. Patrimonio naufragum dixit Ci-

Versibus ergo canam, quos Lucas rettulit actus, A
 20 Historiamque sequens carmina vera loquar.
 28 Alternis reserabo modis, quod littera pæn-
 [dit,

Et res si qua mihi mystica corde datur.
 27 Metrica vis sacris non est incognita li-
 [bris;
 Psalterium lyrici composuere pedes;

NOTÆ.

Jane pœritia poesi deditus, fabulas veterum car-
 mine conscripsit, sed a Parthenio monitus ut sacras
 potius res caneret, consilium mutavit, odasque Da-
 vidicas vel Genesin carmine conscribere habuit in
 animo; tandem magis Actus apostolici placuere:
 ita ipse Arator latius in epistola ad Parthenium,
 quam consule. Hic igitur affirmat priscas illas sibi
 fabulas displicuisse officio unius, id est Petri, cujus
 statim meminerat, seu, quod omnino malim, Par-
 thenii. Officio exponere per benefico. Vid. not. ad
 Caton. Dist. 1, 15, et iv. 42.

19. Ergo] Edit. Basil., ipse canam: id quidem
 rectius, si ad quantitatem attendas; sed, cum eodd.
 nihil mutant, receptum teneamus ex his quæ notata
 sunt ad epist. ad Florianum vs. penult. De ipsa re
 dixi in Miscell., p. 47.

19. Rettulit] Nescio utrum indicet Lucam conscri-
 pisse id, quod ipse viderat. Alii contra ex Petro
 sua cognovisse sunt arbitrati. Egerunt hac de re
 Wandalinus in Diatrib., c. 2, p. 249; Syntagm.
 Grævii, et Cl. Segar. Observ. ad Evang. Lucæ, p.
 2 et 16. De ipso Luca, Luciano, vel Lucio confer
 Heuman. in Pœcil. tom. II, p. 519.

20. Carmina] Forte legi posset *carmine*: Infr. 1,
 802 :

Carminibus Joppe canimus.

et triumphos carmine dicere est apud Corippum Paneg.
 in laud. Anastasii 51. Eodem modo, *italia carmine*
pando, recte emendat Vouckius in carmine Antonii
 Advers. gentes, in Spec. criticæ, p. 1. *Carmina* ta-
 men *vera* sunt, quæ sine *figmenti vitio sunt condita*,
 ut Astorius ait in epigramm. ad Mæcelon., vs. 21
 ubi in priori versu etiam alii ediderunt, *veracia di-
 cta poætæ*; unice tamen illic *veracis* verum est.

21. Reserabo] Ultima correpta, a quo abstine-
 runt principes melioris ævi poætæ. Vid. Burman. ad
 Lotichium nr. eleg. 10, 29. Pertinet hæc Lactantius
 Divin. Institut. iv, 20, initt., *Scripturæ sanctæ litteras*,
id est prophetarum arcana præfecit. Indicat Arator se
 alterius modis, sive vicibus, expositurum rei gesta
 historiam, et quæcumque arcana in illa deprehendat.
 Hæc sibi legem scriptam mallem sæpius neglexis-
 set; per allegorias enim passus sit obscurus, ne di-
 cam quid gravius. In talibus curiosum esse, plerum-
 que ineptum est et barbarum, judice Fabricio in
 comment. ad Poet. Christian., p. 49.

21. Littera] Sacra volumina; sic *littera vetus*, infra,
 II, 362.

22. Mystica] *Μυστικόν*, celandum. Hilarius Hymn.:
 Verum fateatur et Deum,
 Mutas ferendo mysticum.

FABRICIUS, comment. in Poet. Christ. p. 90. —
 Potius arcana, sive celata, quæ in rebus gestis la-
 tebant, quæque eo referenda erant; ea enim vis est
 adjectivorum in *hoc* exentum, ut recte Cættierus
 in Method. p. 38. Sic in eodd. infra 1, 386, *mystica*
dogmatis meminerant; *mysticus Adam*, vs. 1058;
mystica dona, II, 89; *mystica virtus*, Sedulius 1, 59.
 Confer quæ dixi in Miscell., p. 48.

23. Metrica] Libri b. blici qui carmine scripti sunt,
 recensentur ab Aratore in præf. ad Vigilium: *Metrica*
vis, etc.; item a Drepanio in epistola ad Modu-
 num:

Job prius heroo sua carmine bella rexitit,
 Divina David persouat ipse Iyra.

Quid loquar iustitiam tumidam Solomona cothurno,
 Qui thalamos Christi psallit et Ecclesiam?

D. Hieronymus præfatione in Eusebium: *Quid Psal-*

terio canorius? quod in morem nostri Flacci, et Græci
Pindari, nunc iambo currit, nunc Alcæico personat,
nunc Sapphico tumet, nunc semipede ingreditur. Quid
Deuteronomii, quid Isaia canticum pulcherrimum? quid Sa-
lomons gravium? quid perfectissimum Job? quæ omnia he-
xametris et pentametris versibus, ut Josephus et Ori-
genes scribunt, apud suos composita decurrunt. Idem
præfatione in librum Job: Hexametris, inquit, versus
sunt dactylo spondeoque currentes, et, propter linguæ
idioma, crebro recipientes et alios pedes non eorum-
dem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum
quoque rhythmus ipse dulcis et tinnulus fortur numeris
pedum solutus: quod metrici magis quam simplex
lector intelligunt. Quod si cui videtur incredulum,
metra scilicet esse apud Hæbræos, et in morem nostri
Flacci, Græcique Pindari, et Alcæi, et Sapphus, vel
Psalterium, vel Lamentationes Jeremie, vel omnia
ferme Scripturarum cantica comprehendit, legat Phî-
lonem, Josphum, Origenem, Cæsariensem Eusebium,
et eorum testimonio me verum dicere comprobabit.
 Ita D. Hieronymus. In hoc autem loco qui commemo-
 ratum non sunt, eos recensui supra in præfatione
 ad Alexandrum ducem Saxonie. FABRICIUS, com-
 ment. in Poet. Christ. p. 79. — In Tornæs. 1 est,
metri vis.

24. Psalterium] *Ψαλτήριον* et instrumentum musi-
 cum est, et liber ipse Psalmerum. Antepenultimus
 contra morem eurripit Arator:

Psalterium lyrici composuere pedes,

pro libro Psalmerum. FABRICIUS, comment. in Poet.
 Christ. p. 110. — Editiones Aldin., Basil. et Tornæs.
 1, exhibent, *Napa Psalms lyrici*. Non est necesse;
 potest enim hæc syllaba corrigi eo modo quo in *cre-*
pida a *κρηπίς*, *medæa* a *μάδος*, similibusque, quæ
 protulit Vossius in Etymol. voce *ἕκρας*. Alia pro-
 tulit Schottus ad Valer. Flacc. 1, 531; neque poete
 Christiani hæc adeo constanter observant. Sic Græ-
 cum a pariter corruptum est in *Ecclesia*: vid. supra
 ad vs. 9. In *eremus* apud Prudentium. Psychom.,
 370; *poesis*, in Symmach. II, 52, ex mss. Heinsii.
 Contra e interdum productur, ut in *thema*, aliisque,
 quæ protulit Fabricius in Comment., p. 134, 135 et
 143; ω mutatur in o breve, et bis et alii poëtis. *Leu-*
cosia et similia. notat Drakenb. ad Silium IV, 778.
Sophene, priori brevi Oudendorp. ad Lucan. II,
 595. *Idolum* media br. vi est infra 1, 264, quod ta-
 men quidam illic mutarunt in *idolæque*, ut et apud
 Sedulium v, 146: ubi tamen vide, et Barthium Ad-
 vers. xxxiv, 4: Vossium Art. gramm. II, 34, qui ite-
 ric, cap. 33, Aratoris in voce *Psalterii* vitium quoque

notavit. Sed quid obstat quominus per *ὀνυξίων* vo-
 cem in tres syllabas redigamus? idem enim fit in
ariete, *pariete*, *vindemiator*, et aliis apud Burmann.
 ad Lucan. IX, 790; apud Ausonium epigr. 44. Pro
omnia mercatus in ed. veteri inveni, *hoc die merca-*
tus, quod firmat conjecturam illic Lucii Scopæ, in
 qua tamen metrum non consistere ait Vinetus. Sed tu
 contrahe *die* in unam syllabam, et metrum, ni s. l-
 ler, constabit; atque ita hanc conjecturam tuitus
 fueram in Miscell. p. 49; consensum addidit deinde
 Boltius in Silv. critic. p. 15. Neque hæc contrahendi
 ratio Aratori ignota: ita *duodenarius* in quinque syl-
 labis redegit infra 1, 116. Confer Daumium ad Caton.
 IV, 4; Vouckium Lection. Lat. II, p. 142. — De
 Psalmerum metro Isidorus Orig. VI, 2: *Omnes au-*
tem psalms apud Hæbræos metrico carmine constat
esse compositos. Nam in more Romani Flacci, et
Græci Pindari, nunc alii iambo currunt, nunc ele-

- 25 **28** Hexametris constare sonis in origine linguae
Cantica, Hieremiae, Job quoque dicta ferunt.
29 Hoc tibi, magna Pater, cum deflexo munus
[amoris,

Respice, quod meritis debita solvo tuis.

- 30** Te duce lizo legor, te dogmata disco ma-
[gistro;

Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

NOTE.

gineo personant, nunc Sapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. In edit. Parisiensi antiqua illic est, Psalmi — constant esse compositi. Adambata autem hæc sunt ex Hieronymi loco apud Fabricium. Ipsam cum Pindaro comparationem instituit cl. Kachersfelder Syllog. comment., fascic. 1, cap. 1 seqq.; a quo dissentit Klotzius in Actis litter. vol. I, part. II, p. 119, et vol. II, part. II, p. 151.

25. Sapis Ita rescripti ex cod. Moreti, Cantabr. et Univers., edd. Aldin., Basil. Cæteri ediderunt modis, sed vocis illius significatio in Hexametris jam inesse videtur. Cortius, in margine editionis suæ, sonis exposuit per versus, pedes. Prius maluerim. Sonus pro cantu, sonare pro canere, utrumque neglectum Fabro, vindicavit Mænckenius Observ. L. L., p. 919 et 921.

25. Cantica Isidorus Orig. vi, 2, ubi de Cantico ait: *Horum autem trium librorum carmina hexametris et pentametris versibus apud suos composita perhibentur, ut Josephus et Hieronymus scribunt.* Cæterum totam hanc de metris Hebræorum materiam, satis impeditam, exposuit Robertus Lowthianus in Prælectionibus Academicis.

26. Hieremias Ita repositi ex cod. Moreti, Cantabr. Univers. et edit. Aldin., Basil., Tornææ. Cæteri *Hieremiam*, aut *Jeremiam*, quod est in Biblioth. Patrum Lugdun. Jam olim in Miscell., p. 50, codicum lectionem prætulit, sed tum *Hieremia* ad *Cantica* referre placuit. Nunc aliter sentio, postquam, re accuratius considerata, Aratorem de tribus libris loqui perspexerim, de *Canticis*, ut etiam appellat infra 1, 697; de *dictis Hieremias et Jobi*. Per *dicta Hieremias* intelligit Lamentationes, ut recte in margine exposuit Cortius; neque tamen ideo *dicta Jobi* iidem per lamentationes exposuerim; uni enim vocalulo sæpe duplex uest significatio, quæ pendet ab ea voce ad quam id referendum est, ut ostendi in Speim. Observ., c. 2, p. 17, et in Addendis. — De illo *Hieremia* libro Isidorus Orig. 1, 38: *Threnos, quod Latine lamentum vocamus, primus Hieremias versus composuit super urbem Hierusalem et populum, quando captivus ductus est; et lib. vi, cap. 2: Hieremias similiter edidit librum suum cum Threnis suis* [cod. Groning. legit *ejus*] quos nos *lamenta* vocamus, no quod in *tristioribus* rebus *funeribusque* adhibeantur, in quibus quadruplex diverso metro composuit alphabetum, quorum duo prima quasi Sapphico metro scripta sunt, quia tres versiculis, qui sibi nexi sunt, et ab una littera tantum incipiunt. *heroicum* somnia concludunt. *Tertium* alphabetum trimetro scriptum est, et a *terminis* litteris iidem *termini* versus incipiunt. *Quartum* alphabetum simile et primo et secundo habetur. Mutavi in his quædam ex cod. Groningano. De eadem hæc re

conferatur Huetius Demonstrat. Evang. propos. 4, p. 262.

26. Job Isidorus Orig. 1, 38: *Siquidem et Job, Moysi temporibus adæquatius, hexametro versus dactylo spondeoque decurrit; et lib. vi, cap. 2: Principia autem et fines libri Job apud Hebræos prosa oratione lecta sunt. Media autem ipsius ab eo loco quo ait: Percut dies in qua natus sum, usque ad eum locum: Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam, amnia heroico metro discurrunt.* Scribandum conjicio decurrunt; reliqua autem, quæ distant a Gothofredo, expressi ex ms. Groningano. Conscriptum esse simpliciter hexametro testatur Beda de Metris, p. 2366. Cassiodorus Divinar. Lection. c. 6: *Prosa incipit, versus labitur, pedestri sermone finitur.* Sed de metro hujus libri, quod non *Jobo*, sed illi ascribunt nonnulli, satis sunt omnia cum reliquis incepta. Vid. Huetius Demonstrat. Evang. Propos. 4, p. 222; Frider. Spanhem. Opp. tom. II, lib. 1; Schultensium, virum sua mente principem, in Commentario, et Samuel. Wesley in libro Jobi dissert. 3 et 4.

29. Magistro Ex hac voce Bellarminus de Script. eccles. constituit Aratorem Vigilii fuisse discipulum. Mihi non liquet; et, donec certior afferatur auctoritas, vocem expono de eo qui majori præ aliis hominibus dignitate insignis est, ut Vigilii pontifex. *Magister auctionis* hoc sensu exponitur a Grævio ad Ciceron. ad Divers. XII, 30; Præcio ad Apuleium p. 389. *Magister pecoris* est apud Virgilium Æneid. XII, 717. Quod eo magis huc retulerim, quia ipse Vigilium pastori comparat superius vs. 4. *Magisterium* pro imperio exposuit Præcius d. I., p. 62; præcipue et apostolis hanc vocem tribuunt Christiani scriptores. Paulinus Carmin. XII, 178; xxxiii, 335 et 375. De nonnullis præterea huc pertinentibus, consule præfationem nostram.

30. Ab Propter. Vid. Cortius ad Ciceron. ad Divers. XIII, 10. Quæd vero sibi ore velit, satis obscurum est. Conjeceram, *ab arte*; nil tamen defuturum; videor enim mihi deprehendisse Aratorem maxime hac voce sese delectatum. Pro prædicatione rerum divinarum adhibuit vocem infra II, 3; pro convenientia, supra ad Florian. 2. Forte hic elegantiam dicendique venustatem per hanc vocem exprimeret conatus est; sed conatus tantum; nisi, propter præcedens munus amoris, sit imitatio Prudentii Perist. XII, 3, *Amore et ore noster.* In scholiis cod. ms. quæ aliquando vidi, apud Senecam Heroul. Fur., vs. 1540, verba, *Animum levem in ore primo lenco*, exponebantur, in primo verbo oris tui, si dixeris quod vives, vivam ego; si dixeris quod moreris, statim ego moriar. Meliora tamen illic Farnabius. — In cod. Moreti et Vossian. 2 additur, *Explicit prologus.*

ARATOR SUBDIACONUS.

DE ACTIBUS APOSTOLORUM

LIBER PRIMUS.

Actibus Apostolorum *Acta* inscribantur, velut olim apud gentiles *Acta publica* appellabantur, quibus ratio fidesque imperii gesti, et administratio reip. constabat. Vix enim ullus nostræ religioni liber est qui veritatis doctrinam irrefutabilibus exemplis, et

eam secutæ historiæ fide tam luculenter explanet. Et certe, præter Epistolas apostolorum, quæ hæc duo miscent, nullus est. Talia commentaria Romanis erant, quæ *Acta Urbis* inscribebantur, quibus videlicet posteris, majorum fide velut publice depo-